

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 395

**Finanse i rachunkowość
na rzecz zrównoważonego rozwoju –
odpowiedzialność, etyka, stabilność finansowa
Tom 1. Finanse**

Redaktorzy naukowci
Grażyna Borys
Robert Kurek

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Magdalena Kot
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-519-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120
53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl
Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Joanna Antczak: Wpływ opłat środowiskowych na wyniki przedsiębiorstwa.....	11
Bartosz Bartniczak: Możliwości wykorzystania instrumentów zwrotnych w projektach z zakresu gospodarki odpadami.....	21
Sylwia Bożek, Beata Dubiel: Realizacja ryzyka nadzwyczajnego a kompensata jego skutków przez ubezpieczenie.....	30
Dorota Burzyńska: Zrównoważona gospodarka wodna na przykładzie metropolii paryskiej.....	42
Iwona Dorota Czechowska: Poszukiwanie rzetelności w kontekście kodeksów zawodowych na przykładzie sektora bankowego.....	53
Karolina Daszyńska-Żygadło, Bożena Ryszawska: Rola społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w <i>sustainability transition</i>	62
Anna Dąbkowska: Udział kredytu bankowego w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i w Niemczech.....	73
Leszek Dziawgo, Danuta Dziawgo: Wybrane aspekty CSR na rynku finansowym. Wyniki badań na reprezentatywnej próbie polskiego społeczeństwa.....	84
Małgorzata Gorzalczyńska-Koczkodaj: Dysfunkcje systemu sprawozdawczości w jednostkach sektora finansów publicznych.....	94
Renata J. Jedlińska: Wpływ gospodarki wirtualnej na gospodarkę realną – wybrane zagadnienia.....	104
Szymon Kasprowski: Kontrola zasadności pobierania świadczeń w razie choroby i macierzyństwa w polskim systemie ubezpieczeń społecznych w latach 2005–2013.....	117
Lidia Kłos: Źródła finansowania ochrony środowiska w Polsce.....	129
Magdalena Kogut-Jaworska: Problem nadmiernego zadłużania się jednostek samorządu terytorialnego w Polsce wobec wyzwań rozwojowych w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014–2020.....	139
Jan Koleśnik: Postkryzysowe narzędzia analizy nadzorczej a poziom bezpieczeństwa europejskiego systemu bankowego.....	149
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: Wykupy obligacji korporacyjnych na rynku Catalyst w latach 2013–2014 – na przykładzie obligacji deweloperskich.....	158
Jolanta Korkosz-Gębska: Wspieranie i promocja innowacji ekologicznych na przykładzie województwa lubelskiego.....	168

Andrzej Koza: System kwotowy a zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Czechach i w Polsce	178
Wojciech Krawiec: Inwestowanie zaangażowane społecznie jako forma realizacji koncepcji SRI	190
Danuta Król: Wybrane instrumenty wspierania rozwoju lokalnego	201
Barbara Kryk: ERES jako wyraz rangi środowiska naturalnego w statystyce publicznej	210
Robert Kurek: Bitcoin a ekonomiczne funkcje pieniądza	219
Elwira Leśna-Wierszółowicz: Istota nadzoru nad otwartymi funduszami emerytalnymi w Polsce	229
Irena Łącka: Problemy oceny efektywności podmiotów ekonomii społecznej	241
Ewa Mazur-Wierzbicka: Nakłady inwestycyjne w ochronie środowiska w Polsce	252
Jarosław Pawłowski: Ekorating telefonów komórkowych	263
Tomasz Potocki: Instytucjonalne uwarunkowania i mechanizmy podnoszenia świadomości finansowej	274
Adriana Przybyszewska: Zagrożenia i grupy ryzyka współczesnych mikro-finansów	286
Ewa Spigarska: Opłata za gospodarowanie odpadami jako dochód gminy....	297
Błażej Suproń: Wpływ elektronicznego systemu poboru opłat drogowych na inwestycje przedsiębiorstw na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	307
Magdalena Swacha-Lech: Problem świadomości finansowej w kontekście gromadzenia oszczędności emerytalnych	317
Marta Szaja: Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju a planowanie przestrzenne na szczeblu lokalnym	331
Marek W. Szewczyk: Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju ekonomicznego powiatów województwa lubelskiego	342
Magdalena Ślebocka: Finansowy aspekt koncepcji rewitalizacji miast w świetle założeń do projektu ustawy o rewitalizacji	355
Aneta Tylman: Rewitalizacja jako kluczowy aspekt polityki finansowania i rozwoju zrównoważonego miast	364
Stanisław Wieteska: Emisja dwutlenku węgla przez pojazdy mechaniczne jako element zewnętrznych kosztów transportu drogowego w Polsce.....	372
Rafał Wilczyński: Znaczenie struktury właścicielskiej spółek publicznych dla rozwoju polskiego rynku kapitałowego w latach 2008–2012	386
Andrzej Wołoszyn, Romana Głowicka-Wołoszyn: Nierówności dochodowe gospodarstw domowych w Polsce w kontekście zrównoważonego rozwoju	396
Justyna Zabawa: Ekologiczne wyzwania współczesnej bankowości – przypadek grupy Deutsche Bank	408
Agnieszka Żołądkiewicz: Ekogospodarka w działalności banków jako przejaw koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu	418

Summaries

Joanna Antczak: Impact of environmental fees on company's financial results	11
Bartosz Bartniczak: The ability to use repayable instruments in projects relating to waste management.....	21
Sylwia Bożek, Beata Dubiel: Materialization of the exceptional risk vs. compensation of its effects by insurance.....	30
Dorota Burzyńska: Sustainable water management on the example of Paris Metropolis.....	42
Iwona Dorota Czechowska: The search for fairness in the context of professional codes on the example of the banking sector.....	53
Karolina Daszyński-Żygadlo, Bożena Ryszawska: The role of corporate social responsibility in <i>sustainability transition</i>	62
Anna Dąbkowska: The share of bank credit as sources of SMEs financing in Poland and in Germany	73
Leszek Dziawgo, Danuta Dziawgo: Selected aspects of CSR in the financial market – survey results on a representative sample of Polish society.....	84
Małgorzata Gorzalczyńska-Koczkodaj: Dysfunctions of the reporting system in public finance sector units	94
Renata J. Jedlińska: The effect of virtual economy on the real economy – selected issues.....	104
Szymon Kasprowski: The inspection of legitimate receiving of benefits in case of sickness and maternity in the Polish social insurance system in the years 2005–2013.....	117
Lidia Klos: Sources of financing the environmental protection in Poland.....	129
Magdalena Kogut-Jaworska: Problems of excessive indebtedness of self-government units in Poland in the context of rising challenges for development in the European Union's financial perspective for 2014–2020.....	139
Jan Koleśnik: Post-crisis tools of the supervisory review process vs. the level of safety of the European banking system.....	149
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: Corporate bond redemption on the Catalyst market in the years 2013–2014 – the example of the property developers bonds	158
Jolanta Korkosz-Gębska: Supporting and promotion of eco-innovations based on The Lubelskie Voivodeship	168
Andrzej Koza: Quota scheme vs. employment of people with disabilities in The Czech Republic and Poland.....	178
Wojciech Krawiec: Impact investing as a form of the realization of SRI conception.....	190
Danuta Król: Some local development support tools	201

Barbara Kryk: EEEA as evidence for the importance of the natural environment in public statistics	210
Robert Kurek: Bitcoin vs. economic functions of money	219
Elwira Leśna-Wierszółowicz: The essence of supervision of open pension funds in Poland	229
Irena Łącka: Problems of effectiveness evaluation of social economy entities	241
Ewa Mazur-Wierzbicka: Investment outlays in the environmental protection in Poland	252
Jarosław Pawłowski: Eco rating of mobile phones	263
Tomasz Potocki: Institutional conditions and mechanisms which improve the level of financial capabilities	274
Adriana Przybyszewska: Hazards and risk groups of modern microfinance	286
Ewa Spigarska: Fee for waste management as an income of a commune	297
Błażej Suproń: Influence of electronic road toll collection system on business investments on the example of The West Pomeranian Voivodeship	307
Magdalena Swacha-Lech: The problem of financial awareness in the context of gathering of retirement savings	317
Marta Szaja: The realisation of sustainable development concept vs. local-level spatial planning	331
Marek W. Szewczyk: Spatial diversity of economic development of poviats of The Lubelskie Voivodeship	342
Magdalena Ślebocka: Financial aspect of the concept of urban renewal in the light of the objectives of the project of Revitalization Act	355
Aneta Tylman: Revitalization as the key aspect of the financing and urban sustainable development policy	364
Stanisław Wieteska: Carbon dioxide emissions by motor vehicles as part of the external costs of road transport in Poland	372
Rafał Wilczyński: Significance of public companies ownership structure for Polish capital market development in the years 2008–2012	386
Andrzej Wołoszyn, Romana Głowicka-Wołoszyn: Income inequality of Polish households in the context of sustainable development	396
Justyna Zabawa: Environmental challenges of contemporary banking – the case of Deutsche Bank Group	408
Agnieszka Żołądkiewicz: Ecomanagement in the activities of banks as a manifestation of the concept of corporate social responsibility	418

Elwira Leśna-Wierszółowicz

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
e-mail: elesna@zut.edu.pl

ISTOTA NADZORU NAD OTWARTYMI FUNDUSZAMI EMERYTALNYMI W POLSCE

THE ESSENCE OF SUPERVISION OF OPEN PENSION FUNDS IN POLAND

DOI: 10.15611/pn.2015.395.22

Streszczenie: Celem opracowania jest charakterystyka nadzoru nad otwartymi funduszami emerytalnymi w Polsce. W artykule przedstawiono uprawnienia nadzorcze Komisji Nadzoru Finansowego, która została powołana ustawą z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym. Komisja przejęła zadania zniesionych przepisami tej samej ustawy organów – Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych oraz Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, a od 1 stycznia 2008 r. przejęła także kompetencje Komisji Nadzoru Bankowego. Zadaniem Komisji jest ochrona interesów osób ubezpieczających, ubezpieczonych, uposażonych lub uprawnionych z umów ubezpieczenia, członków funduszy emerytalnych oraz uczestników prawnych programów emerytalnych. W artykule opisano współpracę Komisji Nadzoru Finansowego z Rzecznikiem Ubezpieczonych, Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, organami nadzoru ubezpieczeniowego lub emerytalnego innych państw oraz depozytariuszem. Uzupełnieniem artykułu jest wykaz kar nałożonych przez Komisję Nadzoru Finansowego na powszechne towarzystwa emerytalne w latach 2010–2013 oraz zestawienie liczby skarg wpływających do Rzecznika Ubezpieczonych z zakresu zabezpieczenia emerytalnego w tym samym okresie.

Słowa kluczowe: nadzór, otwarte fundusze emerytalne, Komisja Nadzoru Finansowego.

Summary: The aim of the article is to characterize the supervision of open pension funds in Poland. The article presents supervisory powers of Polish Financial Supervision Authority, which was established by the Act of 21 July 2006 on supervision of the financial market. The Polish Financial Supervision Authority took over the tasks of the Insurance and Pension Funds Supervisory Commission and of the Securities and Exchange Commission, which were abolished pursuant to the provisions of the said Act. What is more, the Polish Financial Supervision Authority took over the powers of the Commission for Banking Supervision from 1 January 2008. The task of Polish Financial Supervision Authority is to protect the interests of policyholders, insured people, beneficiaries or entitled people under insurance contracts, pension fund members and members of occupational pension schemes. Moreover, the article describes cooperation between the Polish Financial Supervision Authority and other authorities such as the Insurance Ombudsman, the President of the Office of Competition and Con-

sumer Protection, the Human Rights Defender, insurance or retirement supervisory authorities of other countries and depositary. The supplement of the article is the list of penalties imposed by the Polish Financial Supervision Authority on general pension companies between the years 2010 and 2013 and the composition of the number of complaints about the protection of pension system referring to the Insurance Ombudsman in the same period of time.

Keywords: supervision, open pension funds, Polish Financial Supervision Authority.

1. Wstęp

System zabezpieczenia emerytalnego w Polsce składa się z trzech filarów, przy czym pierwszy filar działa na zasadzie umowy międzypokoleniowej, a dwa pozostałe mają postać kapitałową. W ramach drugiego filara funkcjonują otwarte fundusze emerytalne, których celem jest gromadzenie środków pieniężnych i ich lokowanie z przeznaczeniem na wypłatę członkom funduszu po osiągnięciu przez nich wieku emerytalnego [Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997, art. 2 ust. 2]. Rynek otwartych funduszy emerytalnych jest reglamentowany i nadzorowany przez państwo. Polski ustawodawca, w celu ochrony interesów członków funduszy emerytalnych, powołał ustawą z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym organ właściwy w sprawach nadzoru nad rynkiem finansowym, którym jest Komisja Nadzoru Finansowego (KNF – zwana dalej Komisją lub organem nadzoru). Komisja przejęła zadania zniesionych przepisami tej samej ustawy organów – Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych oraz Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, a od 1 stycznia 2008 r. przejęła także kompetencje Komisji Nadzoru Bankowego. Swoje zadania Komisja realizuje poprzez sprawowanie nadzoru finansowego oraz instytucjonalnego nad działalnością powszechnych towarzystw emerytalnych i funduszy emerytalnych. Nadzór instytucjonalny polega przede wszystkim na wydawaniu zezwoleń na utworzenie towarzystw i funduszy emerytalnych oraz ich cofaniu, wydawaniu zezwoleń na połączenia i przejęcia towarzystw lub funduszy, jak również przeprowadzeniu bezpośredniej kontroli w siedzibie towarzystwa, agenta transferowego i depozytariusza wraz z uprawnieniem wglądu do ksiąg i innych dokumentów oraz żądaniu udzielenia informacji przez członków władz statutowych oraz pracowników kontrolowanych podmiotów. Komisja nadzoruje także procedury związane nie tylko z przystąpieniem do funduszu, lecz także transferu członków między funduszami. W ramach nadzoru finansowego KNF kontroluje przebieg gromadzenia i transferu składek, sposoby wyceny aktywów, przestrzeganie limitów inwestycyjnych, poziom minimalnej wymaganej stopy zwrotu, poziom aktywów otwartych funduszy emerytalnych oraz wysokość wpłat do Funduszu Gwarancyjnego. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w działalności powszechnych towarzystw emerytalnych lub otwartych funduszy emerytalnych Komisja ma prawo nałożyć na te podmioty kary pieniężne.

W celu realizacji ustawowych zadań nadzorczych nad podmiotami rynku otwartych funduszy emerytalnych niezbędna jest współpraca Komisji Nadzoru Finansowego z Rzecznikiem Ubezpieczonych, Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, organami nadzoru ubezpieczeniowego lub emerytalnego innych państw oraz depozytariuszem.

Celem opracowania jest charakterystyka nadzoru nad działalnością otwartych funduszy emerytalnych w Polsce. W artykule opisano uprawnienia nadzorcze Komisji Nadzoru Finansowego oraz współpracę Komisji z innymi podmiotami posiadającymi status instytucji zaufania publicznego.

2. Uprawnienia nadzorcze Komisji Nadzoru Finansowego

Komisja Nadzoru Finansowego, powołana na mocy ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, jest centralnym organem administracji rządowej sprawującym nadzór nad rynkiem finansowym w Polsce. Nadzór nad działalnością Komisji sprawuje Prezes Rady Ministrów. Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych zadaniem Komisji jest ochrona interesów osób ubezpieczających, ubezpieczonych, uposażonych lub uprawnionych z umów ubezpieczenia, członków funduszy emerytalnych oraz uczestników pracowniczych programów emerytalnych. Zadanie to Komisja realizuje poprzez [Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997, art. 200 ust. 2]:

- sprawowanie nadzoru nad działalnością funduszy,
- sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem pracowniczych programów emerytalnych,
- pogłębianie wiedzy społeczeństwa na temat celów i zasad działalności funduszy, ze szczególnym uwzględnieniem praw przysługujących ich członkom,
- pogłębianie wiedzy społeczeństwa na temat celów i zasad funkcjonowania pracowniczych programów emerytalnych, ze szczególnym uwzględnieniem praw uczestników takich programów,
- współdziałanie z organami administracji rządowej, Narodowym Bankiem Polskim, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, towarzystwami, podmiotami działającymi na rzecz funduszy oraz związkami pracodawców, związkami zawodowymi i innymi organizacjami społecznymi w zakresie kształtowania polityki państwa zapewniającej bezpieczny rozwój funduszy i pracowniczych programów emerytalnych,
- udzielanie informacji Narodowemu Bankowi Polskiemu w zakresie niezbędnym do sprawowania nadzoru nad bankami pełniącymi funkcje depozytariuszy i bankami będącymi akcjonariuszami towarzystw,
- współdziałanie z zagranicznymi organami nadzoru w ramach realizacji transgranicznej działalności instytucji pracowniczych programów emerytalnych oraz nadzoru nad tymi instytucjami,
- podejmowanie innych działań przewidzianych przepisami niniejszej ustawy.

Komisja może upoważnić Przewodniczącą Komisji, Zastępców Przewodniczącego oraz pracowników Urzędu Komisji do podejmowania działań w zakresie właściwości Komisji, w tym do wydawania postanowień i decyzji administracyjnych w zakresie rynku emerytalnego w kwestiach dotyczących [Ustawa z dnia 21 lipca 2006, art. 12 ust. 1 i 2]:

- wydawania zezwolenia na utworzenie funduszu emerytalnego i towarzystwa emerytalnego,
- cofania zezwolenia na utworzenie towarzystwa emerytalnego,
- wydawania zezwolenia na przejęcie zarządzania funduszem emerytalnym oraz połączenie towarzystw emerytalnych,
- wydawania zezwolenia na nabycie lub objęcie akcji towarzystwa emerytalnego,
- wydawania zezwolenia na zmianę statutu funduszu emerytalnego oraz zmianę statutu towarzystwa emerytalnego,
- likwidacji pracowniczego funduszu emerytalnego,
- nadawania decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności,
- nakładania kar pieniężnych na towarzystwo emerytalne lub członków jego zarządu, depozytariusza lub osobę trzecią, której fundusz lub towarzystwo powierzyło wykonywanie niektórych czynności lub występowania o zwołanie posiedzenia walnego zgromadzenia, rady nadzorczej lub zarządu towarzystwa emerytalnego,
- wydawania zgody na powołanie osób na członków zarządu towarzystwa emerytalnego.

W ramach nadzoru nad działalnością otwartych funduszy emerytalnych Komisja jest uprawniona do żądania udostępnienia przez towarzystwo kopii dokumentów związanych z działalnością funduszu lub towarzystwa oraz zapoznawania się z ich treścią, a także żądania wszelkich informacji dotyczących działalności funduszu lub towarzystwa od członków zarządu, rady nadzorczej i pracowników towarzystwa [Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997, art. 204 ust. 1]. Zgodnie z art. 204 ust. 3 i 8 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych w razie stwierdzenia przypadków naruszeń prawa lub interesu członków funduszu organ nadzoru powiadamia towarzystwo, depozytariusza lub osobę trzecią, której fundusz lub towarzystwo powierzyły wykonywanie niektórych czynności, o stwierdzonych nieprawidłowościach i wyznacza termin do ich usunięcia. W sytuacji gdy ujawnione nieprawidłowości nie zostaną wyeliminowane w określonym terminie, organ nadzoru może nałożyć na kontrolowany podmiot karę pieniężną w wysokości do 500 000 zł.

W wyniku stwierdzenia nieprawidłowości w działalności powszechnych towarzystw emerytalnych w latach 2010–2013 organ nadzoru nałożył na poszczególne towarzystwa emerytalne 6 kar w łącznej wysokości 1 150 000 zł (tab. 1). Najwyższa kara, w wysokości 300 000 zł, została nałożona w analizowanym okresie na PTE tylko raz. W 2010 r. organ nadzoru ukarał taką kwotą Powszechne Towarzystwo Emerytalne PZU SA.

Tabela 1. Wykaz kar nałożonych przez Komisję Nadzoru Finansowego na powszechne towarzystwa emerytalne w latach 2010–2013

Lp.	Strona decyzji	Naruszenie	Kwota kary	Data wydania decyzji
1	2	3	4	5
1.	Powszechne Towarzystwo Emerytalne POLSAT SA	Niedochowanie przez Otwarty Fundusz Emerytalny POLSAT ustawowego obowiązku dążenia do osiągnięcia maksymalnego stopnia bezpieczeństwa i rentowności dokonywanych lokat w związku z nabyciem 30 września 2011 r. akcji sześciu spółek giełdowych. Składane przez OFE POLSAT zlecenia kupna akcji 30 września 2011 r. opiewały na znaczne wolumeny z limitami cen wyższymi średnio o około 10% od kursów zamknięcia z poprzedniej sesji giełdowej. Koncentracja kupna przez OFE akcji spółek o niskiej płynności doprowadziła do znacznego wzrostu cen nabywanych akcji – w stosunku do kursu zamknięcia z poprzedniej sesji wzrosty kursów wyniosły od 9,65% do 20%. Udział transakcji funduszu w wolumenie obrotu akcjami tych sześciu spółek 30 września 2011 r. wyniósł od 45,87% do 99,87%. W wyniku ww. transakcji pierwotnie doszło do nieprawidłowej wyceny jednostek rozrachunkowych funduszu oraz większości pozostałych otwartych funduszy emerytalnych w ostatnim dniu września 2011 r., czasowo uniemożliwiając KNF ustalenie i ogłoszenie trzyletnich stóp zwrotu oraz prawidłowe wskazanie otwartych funduszy emerytalnych, które są brane pod uwagę przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) przy ustalaniu członkostwa w OFE w drodze losowania. Było to przedmiotem reakcji KNF w październiku 2011 r., w wyniku której doszło do korekty wyceny jednostek.	200 000 zł	21.05.2013
2.	Aviva Powszechne Towarzystwo Emerytalne Aviva BZ WBK SA	Nieusunięcie w wyznaczonym terminie wskazanych w powiadomieniu po kontroli KNF nieprawidłowości polegających na nieumieszczeniu na listach transferowych w okresie od listopada 2008 r. do maja 2009 r. danych członków Aviva Otwartego Funduszu Emerytalnego Aviva BZ WBK, którzy podali w zawiadomieniach o zmianie funduszu datę zawarcia umowy starszą niż dwie sesje transferowe.	100 000 zł	6.11.2012

Tabela 1, cd.

1	2	3	4	5
3.	Nordea Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA	Niedochowanie ustawowego obowiązku dążenia do osiągnięcia maksymalnego stopnia rentowności dokonywanych lokat otwartego funduszu emerytalnego, tj. dążenia do uzyskania najlepszej możliwej ceny sprzedawanych papierów wartościowych, które polegało na dokonaniu w 2008 r. sześciu transakcji sprzedaży dużych pakietów akcji w krótkim czasie, bez podjęcia próby minimalizacji strat, np. poprzez sprzedaż akcji w mniejszych pakietach podczas kilku sesji giełdowych; transakcje doprowadziły do spadków cen tych akcji dochodzących do kilkunastu procent na sesji.	200 000 zł	3.04.2012
4.	Nordea Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA	Przesyłanie członkom Nordea OFE corocznej „Informacji o środkach znajdujących się na rachunkach członka Nordea OFE” niezgodnej ze wzorem określonym w rozporządzeniu Rady Ministrów z 5 kwietnia 2005 r. w sprawie obowiązków informacyjnych funduszy emerytalnych, tj. pozbawionej numeru rachunku członka funduszu, w okresie od marca 2009 r. do czerwca 2010 r., co mogło utrudnić członkom Nordea OFE zmianę funduszu emerytalnego na inny.	200 000 zł	9.08.2011
5.	Amplico Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA	Naruszenie art. 139 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu otwartych funduszy emerytalnych, zgodnie z którym fundusz lokuje swoje aktywa „[...] dążąc do osiągnięcia maksymalnego stopnia bezpieczeństwa i rentowności dokonywanych lokat w zakresie lokowania aktywów Amplico OFE w obligację wyemitowaną przez Glitnir Banki HF z siedzibą w Islandii”.	150 000 zł	5.07.2011
6.	Powszechne Towarzystwo Emerytalne PZU SA	Nieumieszczenie na przekazanych do ZUS listach transferowych członków OFE PZU „Złota Jesień”, którzy przekazali w terminie zgodnym z przepisami prawa zawiadomienia o zawarciu umowy z innym OFE, w wyniku czego opóźniła się zmiana funduszu emerytalnego przez tych członków.	300 000 zł	16.06.2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

3. Współpraca Komisji z Rzecznikiem Ubezpieczonych

Rzecznik Ubezpieczonych reprezentuje interesy osób ubezpieczających, ubezpieczonych, uposażonych lub uprawnionych z umów ubezpieczenia, członków funduszy emerytalnych i uczestników pracowniczych programów emerytalnych [Ustawa z dnia 22 maja 2003, art. 5 ust. 1 i 2]. Zgodnie z art. 20 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych do zadań Rzecznika Ubezpieczonych należy:

- rozpatrywanie skarg w indywidualnych sprawach kierowanych do Rzecznika,
- opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących organizacji i funkcjonowania ubezpieczeń, funduszy emerytalnych, pracowniczych programów emerytalnych oraz emerytur kapitałowych,
- występowanie do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych w sprawach dotyczących organizacji i funkcjonowania ubezpieczeń, funduszy emerytalnych, pracowniczych programów emerytalnych oraz emerytur kapitałowych,
- informowanie właściwych organów nadzoru i kontroli oraz Polskiej Izby Ubezpieczeń i organizacji gospodarczych powszechnych towarzystw emerytalnych o dostrzeżonych nieprawidłowościach w działaniu zakładów ubezpieczeń, funduszy emerytalnych, towarzystw emerytalnych, pracowniczych programów emerytalnych i innych instytucji rynku ubezpieczeniowego,
- stwarzanie możliwości polubownego i pojednawczego rozstrzygnięcia sporów między ubezpieczającymi, ubezpieczonymi, uposażonymi lub uprawnionymi z umów ubezpieczenia a zakładami ubezpieczeń, między towarzystwami emerytalnymi a członkami tych towarzystw, oraz wynikłych z uczestnictwa w pracowniczych programach emerytalnych, w szczególności poprzez organizowanie sądów polubownych do rozpatrywania tych sporów,
- inicjowanie i organizowanie działalności edukacyjnej i informacyjnej w dziedzinie ochrony ubezpieczających, ubezpieczonych, uposażonych lub uprawnionych z umów ubezpieczenia, członków funduszy emerytalnych, uczestników pracowniczych programów emerytalnych, osób otrzymujących emeryturę kapitałową lub osób uposażonych.

W celu zapewnienia właściwej ochrony interesów osób ubezpieczonych i uczestników systemu emerytalnego współpraca Rzecznika Ubezpieczonych oraz Komisji Nadzoru Finansowego realizowana jest zgodnie z porozumieniem o współpracy zawartym w 21 czerwca 2007 r., będącym rozszerzeniem dotychczasowego porozumienia Rzecznika Ubezpieczonych z Komisją podpisanego 18 grudnia 2002 r.

Porozumienie to określa zasady współpracy, w szczególności w zakresie [Sprawozdanie Rzecznika Ubezpieczonych za 2007 rok, s. 141–142]:

- rozpatrywania skarg ubezpieczonych i osób uprawnionych z umów ubezpieczenia na działalność zakładów ubezpieczeń, członków otwartych funduszy emerytalnych na działalność funduszy oraz skarg uczestników pracowniczych pro-

gramów emerytalnych dotyczących funkcjonowania tych programów, a także analizowania wzorców umownych, wniosków o zawarcie ubezpieczenia, taryf składek ubezpieczeniowych oraz innych formularzy i dokumentów stosowanych w obrocie przez zakłady ubezpieczeń oraz fundusze emerytalne,

- działań edukacyjnych i informacyjnych w zakresie praw ubezpieczonych i osób uprawnionych z umów ubezpieczenia oraz członków funduszy emerytalnych i uczestników pracowniczych programów emerytalnych,
- wspólnego projektowania zmian w przepisach prawa w zakresie praw i obowiązków ubezpieczonych i osób uprawnionych z umów ubezpieczenia oraz członków funduszy emerytalnych i uczestników pracowniczych programów emerytalnych, występowania z wnioskami o zainicjowanie procesu legislacyjnego oraz współdziałania w tym procesie.

Tabela 2. Zestawienie podmiotów i liczby skarg wpływających do Rzecznika Ubezpieczonych z zakresu zabezpieczenia emerytalnego w latach 2010–2013

Lp.	Podmiot	Liczba skarg wpływających do Rzecznika Ubezpieczonych								Ogółem
		2010		2011		2012		2013		
		ogółem	%	ogółem	%	ogółem	%	ogółem	%	
1.	OFE	41	35,04	24	20,17	26	18,18	34	22,52	125
2.	ZUS	67	57,26	82	68,91	100	69,93	99	65,56	348
3.	PPE	3	2,56	2	1,68	-	-	4	2,65	9
4.	IKE	-	-	6	5,04	12	8,39	6	3,97	24
5.	IKZE	-	-	-	-	-	-	1	0,66	1
6.	INNE	6	5,13	5	4,20	5	3,50	7	4,64	23
	Ogółem	117	100,00	119	100,00	143	100,00	151	100,00	530

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań Rzecznika Ubezpieczonych za lata 2010–2013.

W latach 2010–2013 do Biura Rzecznika Ubezpieczonych wpłynęło ogółem 530 skarg dotyczących funkcjonowania systemu emerytalnego, z czego największa liczba skarg dotyczyła nieprawidłowości w działaniu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (348 skarg) – tab. 2. Na drugim miejscu pod względem ilościowym uplasowały się wystąpienia dotyczące nieprawidłowości w działaniu otwartych funduszy emerytalnych (125 skarg). Niewielka liczba skarg (9) dotyczyła zaburzeń w funkcjonowaniu pracowniczych programów emerytalnych oraz indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego (zaledwie 1 skarga). W analizowanym okresie największa liczba skarg odnosiła się do funkcjonowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych: w roku 2010 – 67 skarg, tj. 57,26% ogółu skarg z 2010 r., w roku 2011 – 82 skargi, tj. 68,91%

ogółu skarg z 2011 r., w roku 2012 – 100 skarg, tj. 69,93% ogółu skarg z 2012 r. oraz w roku 2013 – 99 skarg, tj. 65,56% ogółu skarg z 2013 r.

4. Współpraca Komisji z Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Rzecznikiem Praw Obywatelskich

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów jest centralnym organem administracji rządowej, na który został nałożony ustawowy obowiązek czuwania nad przestrzeganiem przepisów prawnych przez fundusze emerytalne. W celu zapewnienia właściwej ochrony interesów osób ubezpieczonych i uczestników systemu emerytalnego niezbędne stało się uregulowanie współpracy pomiędzy Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów a Komisją Nadzoru Finansowego, która ostatecznie przybrała formę dwustronnego porozumienia podpisanego 27 lipca 2007 r. Strony tego porozumienia zobowiązały się do współpracy w zakresie zapewnienia ochrony interesów uczestników rynku finansowego oraz zapobiegania i przeciwdziałania występowaniu na rynku finansowym zjawisk mających charakter praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Dodatkowo porozumienie ma sprzyjać podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć, dzięki którym możliwy będzie prawidłowy rozwój rynku finansowego i jego konkurencyjności [Komunikat KNF z dnia 27 lipca 2007].

W zakresie ochrony praw konsumentów Komisja Nadzoru Finansowego współpracuje także z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, który zwraca się do Komisji z prośbą o zbadanie oraz wyjaśnienie kwestii związanych z naruszeniem praw obywateli. Rzecznik wskazuje najczęściej na nieprawidłowości w funkcjonowaniu podmiotów ubezpieczeniowych będących pod kontrolą Komisji [Biuletyn Miesięczny Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych 2003, s. 6].

5. Współpraca Komisji z organami nadzoru ubezpieczeniowego i emerytalnego innych państw

Uwarunkowania prawne w zakresie współpracy Komisji Nadzoru Finansowego z organami nadzoru ubezpieczeniowego i emerytalnego innych państw podaje art. 17 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych. Zgodnie z zawartymi tam przepisami Komisja może udzielać organom nadzorującym działalność instytucji finansowych w innych państwach informacji posiadanych w związku z wykonywaniem ustawowych zadań, jeżeli informacje zostaną wykorzystane wyłącznie na potrzeby wykonywanych przez te organy zadań z zakresu nadzoru. Co więcej, Komisja udziela informacji właściwym organom państw członkowskich Unii Europejskiej oraz może występować o udzielenie informacji do tych organów w sprawach pośrednictwa ubezpieczeniowego, w szczególności dotyczących wykreślenia agenta ubezpieczeniowego lub brokera ubezpie-

zioniowego z rejestru pośredników ubezpieczeniowych. W przypadku jednak organów nadzoru państw niebędących państwami członkowskimi Unii Europejskiej udzielanie informacji może następować wyłącznie na zasadzie wzajemności. Ponadto Komisja może udzielać zagranicznym organom państw członkowskich Unii Europejskiej informacji posiadanych w związku z wykonywaniem zadań nadzoru nad działalnością zakładów ubezpieczeń w zakresie związanym z wykonywaniem zadań nadzoru uzupełniającego, o którym mowa w ustawie z dnia 15 kwietnia 2005 r. o nadzorze uzupełniającym nad instytucjami kredytowymi, zakładami ubezpieczeń i firmami inwestycyjnymi wchodzącymi w skład konglomeratu finansowego.

6. Współpraca Komisji z depozytariuszem

Fundusz emerytalny jest zobowiązany wybrać depozytariusza, któremu powierza przechowywanie swoich aktywów. Depozytariusz, działając w interesie członków funduszu emerytalnego, prowadzi rejestr aktywów funduszu i wykonuje inne obowiązki o charakterze kontrolno-nadzorczym [Nowicki 2014, s. 49]. Zgodnie z art. 159 ust. 1 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych z dnia 28 sierpnia 1997 r. do obowiązków depozytariusza należy:

- prowadzenie rejestru aktywów funduszu zapisywanych na właściwych rachunkach oraz przechowywanych przez depozytariusza i inne podmioty uprawnione do tego na mocy odrębnych przepisów lub na podstawie umów zawieranych za zgodą depozytariusza,
- zapewnienie, aby umowy obejmujące nabywanie i zbywanie aktywów funduszu były zgodne z przepisami prawa oraz statutem funduszu,
- wykonywanie poleceń funduszu, chyba że są one sprzeczne z przepisami prawa lub statutem funduszu albo w ocenie depozytariusza zagrażają bezpieczeństwu aktywów funduszu,
- zapewnienie, aby aktywa funduszu były lokowane zgodnie z przepisami prawa oraz statutem funduszu,
- zapewnienie terminowego rozliczania umów dotyczących aktywów funduszu,
- wykonywanie poleceń likwidatora dotyczących likwidacji funduszu,
- wykonywanie innych obowiązków przewidzianych ustawą.

Ochrona interesów członków funduszy emerytalnych ze strony depozytariusza polega także na obowiązku natychmiastowego poinformowania organu nadzoru o wszelkich działaniach funduszu, które stanowią naruszenie prawa lub postanowień statutu funduszu. Ponadto ustawa nakłada na depozytariusza obowiązek niezwłocznego poinformowania Komisji o stwierdzonych nieprawidłowościach w ustaleniu przez fundusz wartości aktywów netto funduszu, wartości jednostki rozrachunkowej oraz wysokości stopy zwrotu [Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997, art. 164 ust. 1 i 2].

7. Zakończenie

W ramach drugiego filara systemu emerytalnego funkcjonują otwarte fundusze emerytalne, których celem jest gromadzenie i inwestowanie środków pieniężnych swoich członków. Rola państwa w systemie otwartych funduszy emerytalnych sprowadza się do tworzenia mechanizmów obejmujących regulację i nadzór, które zapewniają bezpieczeństwo w zakresie akumulacji środków i ich wypłaty po osiągnięciu przez świadczeniobiorców wieku emerytalnego. Organem nadzorującym działalność otwartych funduszy emerytalnych jest Komisja Nadzoru Finansowego, która została powołana ustawą z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym. Celem nadzoru nad rynkiem finansowym jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tego rynku, jego stabilności, bezpieczeństwa oraz przejrzystości, a także zapewnienia ochrony interesów uczestników tego rynku [Pałczyńska-Mortka, Żmigrodzki 2012, s. 164]. Swoje zadania Komisja realizuje poprzez sprawowanie nadzoru finansowego i instytucjonalnego nad działalnością powszechnych towarzystw emerytalnych oraz otwartych funduszy emerytalnych. W przypadku wykrycia rażących nieprawidłowości organ nadzoru może nałożyć na te podmioty karę pieniężną. W wyniku stwierdzenia nieprawidłowości w działalności powszechnych towarzystw emerytalnych w latach 2010–2013 organ nadzoru nałożył na poszczególne towarzystwa emerytalne sześć kar w łącznej wysokości 1 150 000 zł.

W celu zapewnienia właściwej ochrony interesów osób ubezpieczonych i uczestników systemu emerytalnego Komisja Nadzoru Finansowego współpracuje z Rzecznikiem Ubezpieczonych, Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, z organami nadzoru ubezpieczeniowego lub emerytalnego innych państw oraz depozytariuszem. Sami uczestnicy programu emerytalnego mogą składać skargi do Urzędu Komisji lub Rzecznika Ubezpieczonych, jeżeli uważają, że działalność funduszy emerytalnych jest niezgodna z postanowieniami prawa lub postanowieniami statutu funduszu. W latach 2010–2013 do Biura Rzecznika Ubezpieczonych wpłynęło ogółem 530 skarg dotyczących funkcjonowania systemu emerytalnego, z czego największa liczba skarg dotyczyła nieprawidłowości w działaniu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (348 skarg).

Literatura

- Biuletyn Miesięczny Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych, sierpień 2003, nr 8(48).
Komunikat KNF z dnia 27 lipca 2007 r. w sprawie podpisania porozumienia o współpracy z Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów,
https://www.knf.gov.pl/Images/KNF_UOKiK_27.07.2007_tcm75-2575.pdf (9.01.2015).
Nowicki D.K., 2014, *Kapitałowy system emerytalny po zmianach – wybrane zagadnienia prawne*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa.
Pałczyńska-Mortka K., Żmigrodzki M., 2012, *Instytucjonalne i prawne uwarunkowania polityki ubezpieczeniowej w III Rzeczypospolitej Polskiej*, Zeszyty Naukowe WSEI, seria: Administracja, nr 1. Sprawozdanie Rzecznika Ubezpieczonych za 2007 rok.
Sprawozdania Rzecznika Ubezpieczonych za lata 2010–2013.

Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, DzU 1997, nr 139, poz. 934, z późn. zm.

Ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, DzU 2006, nr 157, poz. 1119, z późn. zm.

Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych, DzU 2003, nr 124, poz. 1153, z późn. zm.

Ustawa z dnia 15 kwietnia 2005 r. o nadzorze uzupełniającym nad instytucjami kredytowymi, zakładami ubezpieczeń i firmami inwestycyjnymi wchodzącymi w skład konglomeratu finansowego, DzU 2005, nr 83, poz. 719.